

ANALYSE: Het VN-verbodsverdrag op kernwapens

19 september 2017

1. Context

1.1. Historisch nieuw verdrag:

Op 7 juli 2017 keurden 122 VN-lidstaten in New York een verdrag goed dat kernwapens verbiedt. Deze historische onderhandelingen werden geboycot door België en andere NAVO-landen (uitgezonderd Nederland). EU-lidstaten Ierland, Oostenrijk, Malta, Zweden en Cyprus steunden het verdrag wel, net als regionale grootmachten als Brazilië, Mexico, Zuid-Afrika, Iran en Egypte.¹

De Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk publiceerden op 7 juli 2017 een communiqué waarin ze stellen dat ze nooit een dergelijk verbodsverdrag op kernwapens zullen ondertekenen.² Opvallend, aangezien deze landen onder het bestaande Non-proliferatieverdrag (NPV, 1970) een verplichting hebben om een juridisch bindend instrument te onderhandelen dat kernwapens verbiedt.

De VN-verbodsonderhandelingen genoten de steun van 3.462 wetenschappers uit 84 landen, inclusief 29 Nobelprijswinnaars en voormalig Amerikaans defensie-minister William Perry.³ Het Internationale Rode Kruis stelde dat *'het historisch belang van deze conferentie moeilijk overschat kan worden'*,⁴ terwijl ook paus Franciscus⁵ en het Europees Parlement (inclusief de vertegenwoordigers van de Belgische meerderheidspartijen)⁶ hun steun uitspraken aan de onderhandelingen. Opiniepeilingen tonen dat er ook in Europa een groot draagvlak bestaat voor het verbodsverdrag: 75 % van de Britten⁷, 85 % van de Nederlanders⁸ en 71 % van de Duitsers⁹ is voorstander.

In België riepen de jongerenvoorzitters van de vijf grootste Vlaamse partijen¹⁰ en meer dan 200 artsen de federale regering op om deel te nemen aan onderhandelingen¹¹. Oud-premiers Dehaene en Verhofstadt, oud-minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel en voormalig secretaris-generaal van de NAVO Willy Claes pleitten in februari 2010 al voor het *'illegaal verklaren van het gebruik van deze massavernietigingswapens'*¹². Ook Vlaams minister-president Bourgeois stelde in november 2016 *'voorstander te zijn van een wereldwijde ban op kernwapens'*¹³.

1.2. Belgische houding: gerecycleerd en gevaarlijk

België weigert echter, voor het eerst in jaren, deel te nemen aan multilaterale VN-onderhandelingen. De Belgische regering schuift in plaats daarvan een "progressieve" benadering naar voren als enige "realistische" alternatief. Een rapport van de Belgische Coalitie tegen Kernwapens uit juni 2017, **"Gerecycleerd en Gevaarlijk"**, toont dat deze "progressieve" benadering louter een recyclage is van oude voorstellen die al meer dan twee decennia op tafel liggen en niet worden geïmplementeerd.¹⁴ Er is dus nauwelijks sprake van progressie of vooruitgang.

De "progressieve" benadering houdt de nucleaire status quo in stand. Dat is niet onschuldig maar ronduit gevaarlijk. Sinds 1945 is er veelvuldig sprake geweest van het bijna-gebruik, bewust of incidenteel, van kernwapens, en ontkwam de wereld tientallen keren op het nippertje aan een nucleaire ramp of oorlog. Wetenschappers en veiligheidsexperts benadrukken dat er geen enkele reden is om te veronderstellen dat dergelijk gevaar vandaag de dag verminderd is. Integendeel: ze benadrukken dat het risico op een nucleaire ontploffing momenteel nooit groter is geweest als sinds het einde van de Koude Oorlog.

Door het gebrek aan concrete vooruitgang in ontwapening van de kernwapenstaten komt de legitimiteit van het NPV bovendien steeds meer onder druk te staan. Als het tempo van nucleaire ontwapening niet dringend wordt versneld, bestaat het gevaar dat niet-kernwapenstaten zich niet langer iets aantrekken van hun belofte op non-proliferatie. Doordat een nieuw verbodsverdrag de druk verhoogt op de kernwapenstaten om te ontwapenen, verhindert het dus ook een nieuwe nucleaire wapenwedloop.

2. Wat staat er in het verbodsverdrag?

2.1. Preambule:

De preambule van het verbodsverdrag verduidelijkt een aantal centrale principes en uitgangspunten. Ze wijst op de catastrofale en grensoverschrijdende humanitaire gevolgen van elke inzet van kernwapens, evenals de ernstige veiligheidsrisico's verbonden aan het blijvende bestaan van kernwapens. De preambule maakt duidelijk dat elke inzet van kernwapens lijnrecht ingaat tegen de centrale principes van het internationaal recht, drukt diepe bezorgdheid uit over het trage tempo van ontwapening en de blijvende nadruk op kernwapens in veiligheidsdoctrines, en wijst op de enorme verspilling van economische middelen die gepaard gaat met nucleaire moderniseringsprogramma's.

De preambule verduidelijkt ook de centrale logica van het verbodsverdrag: geen revolutionaire stap maar een logische volgende bouwsteen richting kernwapenvrije wereld. Ze herbevestigt het 'vitale' belang van de volledige implementatie van het Non-proliferatieverdrag, volgens de verdragstekst de 'hoeksteen' van het mondiale nucleaire ontwapening- en non-proliferatieregime. Daarnaast wordt het 'vitale' belang van het Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT) en zijn verificatieregime herbevestigd.

2.2. Centrale verbodsbepalingen (artikel 1)

Artikel 1 beschrijft de centrale verbodsbepalingen waartoe elke verdragspartij zich verbindt:

- Verbod op de ontwikkeling, testen, productie, verwerving, bezit en opslag van kernwapens (1a).
- Verbod op de directe of indirecte transfer van kernwapens of de controle over kernwapens naar een andere ontvanger (1b) en verbod op het direct of indirect aanvaarden van dergelijke transfer (1c).
- Verbod op het gebruik of dreigen met gebruik van kernwapens (1d).
- Verbod op het assisteren, aanmoedigen en aanzetten van een partij, op eender welke manier, tot handelingen die verboden zijn in de verdragstekst (1e); Verbod op het ontvangen of zoeken van elke assistentie bij handelingen die verboden zijn in de verdragstekst (1f).
- Verbod op de stationering, installatie of ontplooiing van kernwapens op het grondgebied of op eender welke plek onder de jurisdictie of controle van een verdragspartij (1g).

2.3. Verklaring en waarborgen (artikels 2-3)

Onder **artikel 2** (declaraties) verbindt de verdragspartij zich er toe om binnen de 30 dagen na toetreding tot het verdrag een verklaring op te stellen waarin de verdragspartij aangeeft of a) ze kernwapens bezat of controleerde voorafgaand aan de inwerkingtrede van het verdrag (en die in de tussentijd elimineerde), b) ze kernwapens bezit of controleert of c) er zich andermans kernwapens bevinden op het grondgebied of op eender welke plek onder de jurisdictie/controle van de verdragspartij.

Artikel 3 zet de waarborgen uiteen voor staten die geen kernwapens bezitten of bezaten op het moment dat ze toetreden tot het verbodsverdrag. Als een absoluut minimum moeten ze hun verplichtingen nakomen onder hun bestaande waarborg-overeenkomsten met het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA), terwijl de mogelijkheid om in de toekomst *additionele*

instrumenten aan te nemen open blijft. Elke staat die wil toetreden tot het verdrag moet zich ook engageren om binnen de 18 maanden na inwerkingtreding van het verdrag een “comprehensive safeguard agreement” (INFCIRC/153 (corrected)) te onderhandelen met het IAEA.

2.4. Naar de totale eliminatie van kernwapens (artikel 4)

Artikel 4 van het verbodsverdrag bevat de verschillende bepalingen waaronder staten die kernwapens bezitten, bezaten of controleren kunnen toetreden tot het verdrag:

- **Artikel 4(1): *Destroy and Join*.** Staten die na 7 juli 2017 kernwapens bezaten of controleerden maar hun kernwapenprogramma (inclusief gerelateerde faciliteiten) elimineerden vooraleer ze toetreden tot het verdrag. De onomkeerbare eliminatie van hun kernwapenprogramma moet geïnfantoreerd worden door een “*competent international authority*”, terwijl dergelijke staten ook een waarborgovereenkomst moeten onderhandelen met het IAEA.
- **Artikel 4(2), 4(3): *Join and Destroy*.** Staten die kernwapens bezitten of controleren kunnen toetreden tot het verbodsverdrag *als* ze 1) de operationele status van hun kernwapens onmiddellijk stopzetten en 2) ze een tijdsgebonden, juridisch bindend en verifieerbaar plan indienen om hun nucleaire arsenaal volledig te elimineren. Dergelijk plan moet binnen de 60 dagen na inwerkingtreding van het verbodsverdrag ingediend worden bij de andere verdragspartijen of bij de “*competent international authority*” die aangeduid wordt door de andere verdragspartijen. De kernwapenstaat in kwestie moet ook een waarborg-overeenkomst onderhandelen met het IAEA.
- **Artikel 4(4):** Staten op wiens grondgebied of binnen wiens jurisdictie/controlle er zich kernwapens van andere staten bevinden, kunnen toetreden tot het verdrag *als* ze de kernwapens van hun grondgebied verwijderen tegen een deadline die wordt afgesproken met andere verdragspartijen.

2.5. Nationale implementatie (artikel 5)

Onder **artikel 5(2)** verbinden verdragspartijen er zich toe om alle juridische, administratieve en andere maatregelen te nemen (inclusief strafrechtelijke maatregelen) om elke activiteit die verboden is onder het verdrag ook te verbieden aan eigen onderdanen of binnen het eigen grondgebied en jurisdictie.

2.6. Steun aan slachtoffers en milieuschade + internationale samenwerking (artikels 6-7)

Artikel 6 bepaalt dat elke verdragspartij steun zal geven aan individuen binnen hun jurisdictie die getroffen worden door het gebruik of het testen van kernwapens. Deze verplichting doet wel op geen enkele manier afbreuk aan de relevante verplichtingen van derde staten onder internationaal recht of onder bilaterale overeenkomsten.

Artikel 7 bevat een aantal bepalingen over internationale samenwerking en assistentie. Elke verdragspartij heeft het recht om assistentie te verzoeken en te krijgen van andere staten om aan zijn verdragsverplichtingen te voldoen. Verdragspartijen “*in a position to do so*” moeten assistentie verlenen aan de slachtoffers van het gebruik of testen van kernwapens, terwijl een verdragspartij die kernwapens heeft gebruikt of getest een “*verantwoordelijkheid*” heeft om assistentie te verlenen aan de getroffen staten (steun aan slachtoffers en aan inspanningen om milieuschade te herstellen).

2.7. Institutionele afspraken (artikels 8-17)

Artikel 8 bepaalt de modaliteiten waaronder de Vergadering van Verdragspartijen (Meeting of States Parties, MSP) bijeenkomt. De MSP moet elke 2 jaar bijeenkomen om zich (onder andere) te buigen over de implementatie van het verdrag en verdere maatregelen voor de geïnfantoreerde en tijdsgebonden eliminatie van kernwapenprogramma’s (inclusief additionele protocollen bij het verbodsverdrag). Elke 6 jaar wordt er ook een Toetsingsconferentie van het verdrag

georganiseerd. Niet-verdragsstaten kunnen als observatoren deelnemen aan de MSP en de Toetsingsconferenties.

Het verdrag kan ten allen tijde geamendeerd worden als 2/3 van de verdragspartijen hiermee akkoord gaan (**artikel 10**), treedt in werking 90 dagen nadat de 50ste VN-lidstaat toetreedt tot het verdrag (**Artikel 15**) en is van onbeperkte duur (**artikel 17(1)**). Onder artikel 17(2) behouden verdragspartijen het recht om zich terug te trekken uit het verdrag *'if it decides that extraordinary events related to the subject matter of the Treaty have jeopardized the supreme interests of its country'*. **Artikel 17(3)** bepaalt wel dat dergelijke terugtrekking minstens 12 maanden moet duren. Als de terugtrekkende verdragspartij zich na die 12 maanden in een gewapend conflict bevindt, blijft de verdragspartij gebonden aan haar verplichtingen onder het verdrag.

2.8. Relatie met andere verdragen (artikel 18)

Artikel 18 verduidelijkt dat toetreding tot het verbodsverdrag op geen enkele manier afbreuk doet aan de verplichtingen van een verdragspartij onder andere internationale verdragen, indien dergelijke verplichtingen consistent zijn met het nieuwe verbodsverdrag.

3. Wat zijn de implicaties voor België?

3.1. Tegemoetkoming aan Belgische bezorgdheden

België toonde zich de afgelopen maanden en jaren erg bezorgd dat een nieuw verbodsverdrag het bestaande NPV of CTBT zou ondermijnen. Tegelijk werd stevast benadrukt dat een verbodsverdrag zonder verificatiemechanismen niet effectief is en dat het nieuwe verbodsverdrag geen rekening houdt met de kernwapenstaten.

Het nieuwe verbodsverdrag komt aan al deze bezorgdheden tegemoet. **Ten eerste maakt het verbodsverdrag expliciet duidelijk dat het complementair is aan het NPV en het CTBT.** De preambule herbevestigt expliciet het NPV als de *'hoeksteen'* van het mondiale ontwapenings- en non-proliferatieverdrag, benadrukt het *'vitale'* belang van de volledige en effectieve implementatie van het NPV en erkent het *'vitale belang'* van het CTBT. Artikel 18 verduidelijkt bovendien dat toetreding tot het verdrag niet misbruikt kan worden om verplichtingen te ontlopen onder andere internationale verdragen, zolang de andere verplichtingen consistent zijn met het nieuwe verbodsverdrag. De verplichtingen die een staat aangaan onder het NPV en het CTBT zijn echter volledig consistent met het verbodsverdrag. Het NPV is immers gericht op volledige ontwapening en non-proliferatie en stelt dat *'each of the Parties to the Treaty undertakes to pursue negotiations in good faith on effective measures relating to cessation of the nuclear arms race at an early date and to nuclear disarmament, and on a treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control'*.¹⁵ De verplichting onder het CTBT om geen kernwapentesten uit te voeren is eveneens consistent met het kernwapentestverbod in het nieuwe verbodsverdrag.

Ten tweede bevat het nieuwe verbodsverdrag verschillende belangrijke elementen die tegemoet komen aan de bezorgdheden met betrekking tot verificerbaarheid. Het verbodsverdrag stelt expliciet dat verdragspartijen hun bestaande waarborg-overeenkomsten met het IAEA moeten naleven, terwijl de mogelijkheid om in de toekomst *additionele* instrumenten aan te nemen open blijft. Elke nieuwe verdragspartij moet ook binnen de 18 maanden een *"comprehensive safeguard agreement"* onderhandelen met het IAEA. In het verdrag is er ook sprake van een *"competent international authority"* die verantwoordelijk is voor de verificatie van de eliminatie van nucleaire arsenalen.

De onderhandelende partijen kozen er bewust voor om dit verificatiemechanisme flexibel te laten, juist omdat ze beseften dat het niet mogelijk was om een specifiek verificatiemechanisme te onderhandelen zonder de kernwapenstaten. Het verbodsverdrag stelt daarom uitdrukkelijk dat het aan de toekomstige *"Meeting of State Parties"* is om in te vullen hoe dergelijke *"competent international authority"* er exact moet uitzien. Het dient opgemerkt dat ook het NPV

géén definities of overeenstemming bevat over toekomstige sterkere verificatiemechanismen, maar dat deze verder werden ontwikkeld tijdens opeenvolgende NPV-Toetsingsconferenties sinds 1970. Het verbodsverdrag kan zich dus op een vergelijkbare manier ontwikkelen, en laat alle ruimte om nog sterkere verificatiemechanismen te onderhandelen in de toekomst.

Ten derde reikt het verbodsverdrag ook nadrukkelijk de hand naar de kernwapenstaten. Doordat in artikel 4 een “Join & Destroy” benadering wordt geïntegreerd, laat het verdrag toe dat kernwapenstaten kunnen toetreden *vooraleer* ze hun volledige kernwapenarsenaal geëlimineerd hebben. Met andere woorden: de kernwapenstaten wordt enkel gevraagd een tijdsgebonden en verifieerbaar plan in te dienen voor de volledige ontmanteling van hun nucleaire arsenalen. Dergelijk plan is enkel een concrete invulling van de belofte op volledige nucleaire ontwapening die de kernwapenstaten al in 1970 deden, en zou dus niet controversieel moeten zijn.

3.2. Concrete impact verbodsverdrag op België:

3.2.1. Verbod op stationering kernwapens

Een Belgische ondertekening van het verdrag zou betekenen dat de federale regering *bilaterale* afspraken moet maken met de Verenigde Staten (niet met de hele NAVO) om de stationering van Amerikaanse B61-kernwapens te beëindigen¹⁶. Artikels 1b en 1c van het nieuwe verdrag bepalen immers dat de transfer van kernwapens of de transfer van de controle over kernwapens naar een andere ontvanger verboden is, terwijl artikel 1g expliciet de stationering van kernwapens op het eigen grondgebied verbiedt. Dit is allesbehalve een controversieel nieuw element, maar enkel een herbevestiging van artikel I en II van het NPV. De *forward deployment* van Amerikaanse kernwapens in Europa gaat duidelijk in tegen de geest van deze NPV-artikels en mogelijk zelfs de letter. Het NPV legt Verdragspartijen immers op ‘*not to receive the transfer from any transferor whatsoever of nuclear weapons or other nuclear explosive devices or of control over such weapons or explosive devices directly, or indirectly*’. De geplande (geheime) modernisering van de Amerikaanse kernwapens in Kleine-Brogel, die de N-VA in 2013 ‘*stuitend*’ achtte, is overigens altijd in strijd met het NPV.¹⁷

De terugtrekking van de Amerikaanse kernwapens uit Kleine-Brogel zou dus niet enkel een einde stellen aan een Belgische schending van het NPV, het betekent ook de concrete uitvoering van resoluties van het Vlaams en Federaal Parlement. In april 2015 vroeg het Vlaams Parlement (met steun van N-VA, CD&V en Open Vld) de Vlaamse regering om ‘*er bij de Federale Regering op aan te dringen om zich, in overleg met de Europese Unie- en NAVO-partners, in te zetten voor een kernwapenvrije wereld en voor de terugtrekking van alle kernwapens uit Vlaanderen*’.¹⁸ Het Federaal Parlement, op 23 april 2015, verzocht de Federale Regering ‘*België resoluut stappen te doen zetten naar nucleaire ontwapening, in het raam van multilaterale onderhandelingen waaraan België actief blijft deelnemen om het eigen grondgebied helemaal kernwapenvrij te maken*’.¹⁹

De terugtrekking van de Amerikaanse kernwapens uit Kleine-Brogel kan bovendien rekenen op ruime publieke steun. In een onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut uit 2014 verklaarde 61 percent van de ondervraagden akkoord te gaan met de stelling ‘*alle kernwapens die op Belgisch grondgebied opgeslagen zijn, moeten worden verwijderd*.’ 24 percent was geen voorstander van de verwijdering van kernwapens, en 15 percent sprak zich niet uit. De uitgesproken meerderheid die voorstander is van de verwijdering van kernwapens strekt zich ook uit over de partijgrenzen heen: 93,2 % (Groen), 82,9 % (sp.a), 79,5 % (PVDA), 72,1 % (N-VA), 72 % (CD&V), 68 % (Vlaams Belang) en 59,5 % (Open Vld).²⁰

Dergelijke terugtrekking kan gerealiseerd worden via een bilaterale regeling tussen de VS en België. De VS verwijderden eerder al hun kernwapens van het grondgebied van NAVO-bondgenoten Griekenland, het Verenigd Koninkrijk en Canada, zonder dat dit de bilaterale relaties beschadigde. Het militaire nut van tactische kernwapens is bovendien onbestaande, terwijl hun blijvende aanwezigheid belangrijke veiligheidsrisico's met zich meebrengt.

3.2.2. Verbod op assistentie bij kernwapenactiviteiten:

Het verbod op assistentie bij verboden kernwapenactiviteiten (artikel 1f) moet geïnterpreteerd worden als een verbod op betrokkenheid bij militaire voorbereidingen voor het gebruik van kernwapens. Ook de transit van kernwapens in het nationale luchtruim of nationale wateren en de financiering van kernwapenactiviteiten maken deel uit van het verbod op assistentie.

Dergelijk verbod zou concrete gevolgen hebben in een Belgische context. Het Belgische leger zou niet langer kunnen deelnemen aan de jaarlijkse nucleaire NAVO-oefening *Steadfast Noon*. Eventuele nieuwe gevechtsvliegtuigen kunnen geen nucleaire capaciteit hebben, waardoor de nucleaire taak van de Belgische luchtmacht beëindigd wordt. Hierdoor zouden de nucleaire bunkers op Kleine-Brogel ontmanteld worden en Belgische piloten niet langer getraind worden om Amerikaanse B61-kernwapens in te zetten.

Een ondertekening van het toekomstige verbodsverdrag betekent echter niet dat er niet meer deelgenomen kan worden aan de NAVO *Nuclear Planning Group*. Integendeel: aangezien deze groep opereert als raadgevend orgaan over de nucleaire NAVO-doctrine zou het nuttig zijn als NAVO-lidstaten die kernwapens hebben verboden, blijven deelnemen aan deze discussies. Op die manier kan de nucleaire doctrine van de NAVO verder afgebouwd worden. Dit is dringend nodig: ondanks decennia-oude beloftes om het belang van kernwapens in veiligheidsdoctrines af te bouwen, werd het belang van kernwapens tijdens de NAVO-top van Warschau (2016) herbevestigd.²¹

3.3. Verenigbaarheid verbodsverdrag met NAVO-lidmaatschap²²

Belgische ondertekening van het verbodsverdrag betekent niet dat België geen lid of loyale bondgenoot kan zijn in militaire allianties als de NAVO. Het Verdrag van Washington ter oprichting van de NAVO (1949) rept immers met geen woord over kernwapens. Het stichtingsverdrag is het *enige juridisch bindende* NAVO-document.

Het nieuwe verbodsverdrag bevat ook geen passages die gevolgen hebben voor Belgische deelname aan gezamenlijke militaire NAVO-operaties, zolang kernwapens geen onderdeel zijn van deze operaties. Verschillende NAVO-lidstaten hebben ook momenteel al een nationaal beleid dat deelname aan de nucleaire activiteiten van de NAVO beperkt. **Denemarken, Noorwegen en Spanje staan in vredetijd geen kernwapens toe op hun grondgebied, terwijl IJsland en Litouwen de plaatsing van kernwapens op hun grondgebied in alle omstandigheden verbieden.** IJsland, Denemarken en Noorwegen staan bovendien geen nucleaire marineschepen toe in hun havens²³. Dit weerhoudt deze NAVO-lidstaten er niet van om op andere manieren een bijdrage aan NAVO te leveren.

België zegt dat een NAVO-land onmogelijk voorstander kan zijn van een kernwapenverbod, omdat de NAVO zonder kernwapens minder veilig zou zijn. De NAVO heeft echter geen kernwapens nodig om een overweldigende militaire conventionele afschrikingscapaciteit te bezitten tegenover mogelijke rivalen. Alle NAVO-lidstaten besteden samen meer dan dertien keer zoveel aan militaire uitgaven als Rusland. Europese NAVO-landen spenderen nog steeds 3,5 keer meer aan militaire middelen dan Rusland²⁴. Conventionele wapens zijn bovendien beter geschikt dan kernwapens om het NAVO-grondgebied te verdedigen.

4. Conclusie

4.1. Impact van het verbodsverdrag

Het nieuwe VN-verbodsverdrag versterkt het bestaande Non-proliferatieverdrag (NPV) en is een “effectieve maatregel” tot nucleaire ontwapening zoals vervat in artikel VI van het NPV. Het verhoogt de druk op de kernwapenstaten om sneller te ontwapenen, heeft een concrete impact op de financiering van kernwapens en bemoeilijkt het nucleaire beleid van de kernwapenstaten.

- **Verhoogde druk:** Een nieuw verbodsverdrag verhoogt de druk op kernwapenstaten (die allemaal grootschalige en dure modernisering van hun nucleaire arsenalen plannen) om effectief te ontwapenen, waardoor de “progressieve” benadering die België promoot eindelijk geïmplementeerd wordt. De geschiedenis van de verbodsverdragen op clusterminitie en landmijnen toont dat een sterke juridische bindende norm een directe impact heeft op het gedrag van de hele internationale gemeenschap, inclusief landen die het verdrag niet ondertekenden. *‘Het verdrag kan van een toegevoegde waarde blijken; het kan de druk op de kernwapenstaten verhogen om verdere stappen te zetten op het gebied van ontwapening’*, erkende zelfs de Nederlandse regering (die het verdrag niet wil ondertekenen) in juli 2017.²⁵
- **Concrete impact op financiering:** Een nieuw verbodsverdrag zal een onmiddellijke concrete impact hebben op de financiering van kernwapens. Kernwapenstaten zijn immers sterk afhankelijk van private bedrijven voor de productie, onderhoud en modernisering van hun kernwapenarsenaal. Onderzoek van PAX Nederland toont dat tussen januari 2013 en augustus 2016 wereldwijd minstens 390 financiële instellingen 498 miljard USD investeerden in 27 bedrijven die betrokken zijn bij de nucleaire activiteiten van Frankrijk, India, Israël, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten.²⁶ In België gaat het onder meer over *KBC Bank*, dat in 2016 117 miljoen dollar investeerde in kernwapens.²⁷ Private bedrijven verdedigen deze investeringen door te stellen dat kernwapens niet expliciet verboden zijn onder internationaal recht. Doordat een nieuw verbodsverdrag kernwapens expliciet illegaal verklaart, zullen private bedrijven hun investeringen in kernwapenactiviteiten moeten herbekijken.
- **Concrete impact op nucleaire beleid:** De kernwapenstaten geven zelf toe dat een nieuw verbodsverdrag belangrijke en concrete gevolgen zal hebben voor hun nucleaire beleid, aangezien het verdrag de mondiale bewegingsvrijheid van nucleaire arsenalen inperkt. Een uitgelekte brief van de Verenigde Staten zette de concrete militaire implicaties van een verbodsverdrag op een rijtje, en bewees zo dat een verbodsverdrag – zelfs zonder medewerking van de kernwapenstaten – een significante en concrete impact zal hebben.²⁸ Ook de Franse regering oefende druk uit op Franse Europarlementsleden om tegen de resolutie te stemmen die EU-lidstaten oproept om deel te nemen aan de VN-onderhandelingen over een verbodsverdrag.²⁹ De Amerikaanse VN-ambassadrice Nikki Haley hield bij aanvang van de VN-onderhandelingen in maart 2017 ook een opvallende protesttoespraak bij de ingang van de conferentiezaal³⁰, terwijl de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk hevige druk uitoefenen op Zweden om het verbodsverdrag niet te ondertekenen.³¹ Dat doet de vraag rijzen: als een verbodsverdrag geen enkele impact heeft, waarom investeren kernwapenstaten dan zoveel diplomatieke energie in het voorkomen ervan?

4.2. Wat met België?

Hoewel België het verdrag wellicht niet zal ondertekenen op korte termijn, heeft het verdrag hoe dan ook een belangrijke impact op het Belgische kernwapenbeleid.

Het nieuwe verbodsverdrag verbiedt immers expliciet de stationering van andermans kernwapens op het eigen grondgebied. Met andere woorden: een ruime meerderheid van VN-lidstaten beschouwt vanaf nu de stationering van Amerikaanse kernwapens in Kleine-Brogel als illegaal onder internationaal recht. Zelfs als België het verdrag niet ondertekent, schendt het voortaan het internationaal recht als het illegale kernwapens blijft stationeren in Kleine-Brogel.

Het internationaal recht is immers geen menu à la carte: België kan niet gewoon kiezen welke delen ze leuk vindt en welke niet.

Het verdrag is echter behoorlijk flexibel: landen die andermans kernwapens stationeren (zoals België) kunnen onmiddellijk toetreden tot het verdrag, zolang ze maar beloven de kernwapens van hun grondgebied te verwijderen tegen een afgesproken deadline. Dat zou niet controversieel hoeven te zijn: zowel het federale als het Vlaamse parlement namen in 2015 nog resoluties aan die oproepen om België kernwapenvrij te maken. De N-VA stelde in 2010 dat de kernwapens in Kleine-Brogel een *'anachronisme'* en *'relikwie'* zijn die *'elk politiek, laat staan militair doel ontberen'*.³² Ook verschillende voormalige NAVO-topdiplomaten en militairen zeggen dat de stationering van Amerikaanse B61s geen enkel militair nut hebben. De verwijdering van Amerikaanse kernwapens uit Europa zou daarentegen wel een belangrijke impuls kunnen geven aan bredere Amerikaans-Russische ontwapeningsgesprekken.

5. Referenties

¹ Zie ook *'Pax Christi op de VN-onderhandelingen voor een kernwapenverbod in New York'*, 30 juni 2017, Pax Christi Vlaanderen.

² *'Joint Press Statement from the Permanent Representatives to the United Nations of the United States, United Kingdom, and France Following the Adoption of a Treaty Banning Nuclear Weapons'*, 7 juli 2017, United States Mission to the United Nations.

³ *'An Open Letter from Scientists in Support of the UN Nuclear Weapons Negotiations'*, <https://futureoflife.org/nuclear-open-letter/>.

⁴ *'Bringing the era of nuclear weapons to an end in the name of humanity'*, 27 maart 2017, ICRC.

⁵ *'Pope sends message to UN conference on nuclear weapons'*, 28 maart 2017, Radio Vaticana.

⁶ European Parliament (27 oktober 2016): 'Joint motion for a resolution on nuclear security and non-proliferation', <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+P8-RC-2016-1122+0+DOC+XML+V0//EN..>

⁷ *'YouGov Poll: 75% of the public in favour of British government attending UN Nuclear Ban Treaty negotiations'*, 24 maart 2017, Acronym.

⁸ *'Rode Kruis hoopvol over uitkomst onderhandelingsconferentie kernwapens'*, 7 juli 2017, Rode Kruis Nederland.

⁹ *'Bevölkerung für Beitritt zu Atomwaffenverbot'*, 11 september 2017, ICAN Deutschland.

¹⁰ *'België, help de bom te verbieden'*, 12 oktober 2016, De Standaard.

¹¹ *'200 artsen in open brief: Kernwapens mogen nooit gebruikt worden'*, 25 oktober 2016, De Morgen.

¹² *'Het is nu of nooit'*, 19 februari 2010, De Standaard.

¹³ Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed (2016): 'Vraag om uitleg over de opvolging van de resolutie betreffende het bannen van massavernietigingswapens van Wouter Vanbesien aan minister Geert Bourgeois', <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1090799/verslag/1092129>.

¹⁴ Belgische Coalitie tegen Kernwapens (2017): 'Gerecycleerd en Gevaarlijk. Een analyse van twee decennia Belgische kernwapendiplomatie'.

¹⁵ Artikel VI NPV.

¹⁶ Voor een uitgebreidere bespreking van de Amerikaanse tactische kernwapens in Europa, zie bijvoorbeeld Podvig, P. en Serrat, J. (2017): 'Lock them Up. Zero-deployed Non-strategic Nuclear Weapons in Europe', United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR).

¹⁷ *'N-VA vindt geheim akkoord over kernwapens stuitend'*, 13 september 2013, Knack.

¹⁸ Vlaams Parlement, 'Voorstel van resolutie betreffende het bannen van massavernietigingswapens', 22 april 2015.

¹⁹ 'Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 'Resolutie over de Toetsingsconferentie van de Partijen bij het Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens (NPV) van 27 april tot 22 mei 2015', 23 april 2015. Zie ook 'Francken (N-VA): 'Geheim akkoord kernwapens zonder parlementair debat is stuitend', 13 september 2013, De Standaard.

²⁰ Vlaams Vredesinstituut (2014): 'Factsheet: Opinions over kernwapens op Belgisch grondgebied'.

²¹ 'Warsaw Summit Communiqué', 9 juli 2016, North Atlantic Treaty Organization, para 52-53.

²² Zie ook Sauer, T. (2017): 'How will NATO's non-nuclear members handle the UN's ban on nuclear weapons?', *Bulletin of the Atomic Scientists*, Vol 73(3), pp 177-181.

²³ Eide, S.I.L. (2014): 'A ban on nuclear weapons: what's in it for NATO? Why NATO states should not be worried about a ban on nuclear weapons'.

²⁴ Zie <https://www.sipri.org/databases/milex>.

-
- ²⁵ *'Kamerbrief over uitkomst onderhandelingen kernwapenverbod'*, 14 juli 2017, Rijksoverheid Nederland.
- ²⁶ http://www.dontbankonthebomb.com/wp-content/uploads/2016/12/2016_Report_final.pdf.
- ²⁷ *'Steek ons spaargeld niet in kernwapens: rapport 2016'*, 8 december 2016, Pax Christi Vlaanderen.
- ²⁸ Zie http://www.icanw.org/wp-content/uploads/2016/10/NATO_OCT2016.pdf.
- ²⁹ http://www.icanw.org/wp-content/uploads/2016/11/France_MEP.pdf.
- ³⁰ <https://www.c-span.org/video/?426068-1/un-ambassador-nikki-haley-says-shell-protest-debate-nuclear-weapons-ban>.
- ³¹ <http://www.icanw.org/campaign-news/swedish-foreign-minister-wants-to-sign-the-ban/>.
- ³² *'Europa kernwapenvrij NU!'*, 10 maart 2010, N-VA.